

РОЗДІЛ 5

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 330.34:631.95:338.46

Левковська Л. В.

Остафійчук Я. В.

Інститут економіки природокористування та сталого розвитку

Національної академії наук України

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОЇ СФЕРИ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ: СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Розглянуто стан та тенденції розвитку житлово-комунальної сфери на сільських територіях, зокрема рівень забезпеченості житлом, послугами з водопостачання й водовідведення, поводження з побутовими відходами, оцінено їх вплив на здоров'я населення. Проаналізовано завдання державної політики в ЖКС у контексті вимог директив і регламентів ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища. З'ясовано особливості та виявлено ключові ризики щодо фінансового забезпечення процесів реформування ЖКС в умовах децентралізації влади в Україні, визначено потенційні можливості покриття розривів між обсягом доступних ресурсів і затребуваним їх рівнем.

Ключові слова: житлово-комунальна сфера, сільські території, державне регулювання, екологічні директиви, децентралізація.

Вступ. Згідно з даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України, за існуючих у суспільстві стандартів майже всі респонденти ознаками бідності та депривації (позбавлення) населення вважають відсутність нормальних житлових умов. З позиції сучасного концепту сталого розвитку передусім йдеться про право людини на належний життєвий рівень в умовах екологічної безпеки й благополуччя. Тобто, в ідеалі житлово-комунальна сфера (ЖКС) повинна надавати доступні якісні послуги, використовуючи безпечні для довкілля, ресурсозберігаючі технології, при цьому демонструвати позитивні фінансові результати діяльності. Насправді параметри вітчизняної ЖКС не відповідають жодному з названих критеріїв, особливо на сільських територіях. Зношеність її основних засобів подекуди сягнула критичної межі, що загрожує техногенними й екологічними катастрофами.

Пошуку шляхів реформування ЖКС присвячені дослідження В. Букіашвілі, О. Васильєвої, В. Євдокименка, М. Забаштанського, І. Запатріної, В. Полуянова, В. Шевчука та ін., в яких розглядаються проблеми формування організаційно-економічного механізму управління цією сферою, оптимізації тарифної політики та її інвестиційної складової, удосконалення інституціональних засад розвитку ринку житлово-комунальних послуг, упорядкування майнових прав і регулювання діяльності природних монополій.

Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС, у якій сферу охорони навколишнього середовища названо однією з пріоритетних. Вона містить низку вимог щодо екологічних стандартів, природоохоронних норм і практик, що безпосередньо стосуються ЖКС. Відповідно особливо актуальною є проблема обґрунтування стратегічних цілей і шляхів реформування ЖКС з урахуванням принципу екообумовленості. У наукових розробках ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» сформовано загальне розуміння процесу імплементації Угоди, визначено

методичні підходи до оцінки її вартості [3; 6], що є методологічною основою для подальших секторальних досліджень.

Мета статті – визначити завдання державної політики в ЖКС стосовно сільських територій з урахуванням соціального та екологічного чинників, виявити основні ризики реформування ЖКС села та можливі шляхи їх мінімізації в контексті євроінтеграції України.

Виклад основного матеріалу. На початок 2015 р. сільський житловий фонд становив 378,0 млн м² загальної площі житла* (39,1% житлового фонду України). У сільській місцевості розташовано 5 779,3 тис. житлових будинків, з яких 7,8% (448,9 тис.) є незаселеними [2, с. 88]. За величиною загальної площі житла в розрахунку на населення сільська місцевість випереджає відповідний показник міст. На одного жителя в середньому припадає 28,5 м² загальної площі (міста – 19,8). Однак для сільських поселень характерна значно нижча якість житла й обладнання комунальними зручностями. Так, більше половини його збудовано в 40–60-х роках і лише 9,6% – після 1990 р. Фізична зношеність житлового фонду сягає 40%: у 26,4% житла останній капітальний ремонт проводився до 2000 р., а 30,9% – узагалі не проводився (у тому числі в 39,5% житла, збудованого в 60-х рр., 55,0 – у 70-х та 66,1% – у 80-х рр.). Як наслідок, за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств, 4,5% сільських домогосподарств є дуже незадоволеними, 16,0 – незадоволеними та 36,0% – не дуже задоволеними своїми житловими умовами [10, с. 41].

Такий стан насамперед пояснюється фінансовою неспроможністю сільських жителів і перешкодами об'єктивного характеру, зокрема відсутністю поблизу центральних інженерних мереж, спеціальних служб тощо. Близько половини сільських домогосподарств заявили, що саме недостатність коштів є причиною відсутності в житлі водогону та ванної/душової кімнати; у 8,4% домогосподарств не вистачає коштів для своєчасної та в повному обсязі оплати рахунків за житло, у 18,2% – для підтримання в житлі достатньо теплої температури.

У соціоекологічному контексті житлово-комунальна сфера передусім розглядається з позиції

*Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим та частини зони проведення антитерористичної операції.

оцінки її впливу на навколишнє природне середовище, а також спроможності мінімізувати негативний вплив останнього на здоров'я населення. Вітчизняна ЖКС є одним із найбільших забруднювачів довкілля, особливо водних об'єктів. Для переважної більшості підприємств комунального господарства скид забруднюючих речовин істотно перевищує встановлений гранично допустимий рівень. У 2014 р. лише 530 сільських населених пунктів (1,9% їх загальної кількості) були обладнані каналізацією (для порівняння: у 2000 р. – 841 пункт), при цьому 24,4% загальної протяжності вуличної каналізаційної мережі та 26,2% головних колекторів, які збирають стічні води з усієї території, обладнаної каналізацією, і відводять їх на очисні споруди або у водойми, перебувало у ветхому й аварійному стані. Через очисні споруди було пропущено 78,9% стічних вод, інші – скинуто у природні водойми без очистки [9, с. 4–5].

В Україні щороку з'являється близько 32 тис. несанкціонованих звалищ твердих побутових відходів (ТПВ) загальною площею понад 1 тис. га. У результаті цього втрачаються цінні сільськогосподарські угіддя, а стихійне захоронення відходів у природних рельєфних утвореннях (вибалках, ярах, долинах малих річок) становить серйозну екологічну небезпеку, оскільки дощові та снігові води виносять забруднюючі речовини безпосередньо у ґрунти і водні об'єкти. Існуюча система санітарного очищення сільських населених пунктів недосконала, її фрагментарність і різноманітність не дозволяють забезпечити достатній контроль за санітарним станом поселень. Нині відповідними послугами користується 75% населення України, у тому числі лише від 10 до 30% жителів сіл залежно від регіону проживання. Для порівняння: у країнах Східної Європи (Польщі, Литві, Естонії) цей показник перевищує 90% [4, с. 28]. Практично не реалізуються заходи щодо організації роздільного збирання, сортування та вилучення ресурсоцінних компонентів побутових відходів.

У зв'язку з нерозвиненістю та незадовільним технічним станом інженерно-комунальної інфраструктури, мешканці багатьох сіл не мають гарантованих джерел якісного водопостачання. В окремих регіонах рівень зношеності водопровідних мереж сягає 70%, відсутні очисні споруди, знезаражуючі установки та виробничий лабораторний контроль. Як наслідок, протягом останніх років близько однієї четвертої з відібраних проб води в сільських водогонках не відповідало Держстандарту за санітарно-хімічними та санітарно-бактеріологічними показниками [7, с. 95–101].

Загалом централізованим питним водопостачанням забезпечено лише 22% сіл (31,8% домогосподарств), жителі інших поселень споживають воду з колодязів та індивідуальних свердловин (табл. 1), які здебільшого перебувають у незадовільному санітарно-технічному стані. Питомо вага досліджених проб питної води з джерел децентралізованого водопостачання, які не відповідали санітарним вимогам, становила в середньому за період 2010–2014 рр. 30% за санітарно-хімічними та 16% – за бактеріологічними показниками.

Спостерігається зростання нітратного забруднення ґрунтових вод унаслідок ненормованого використання мінеральних і особливо органічних добрив. Ефективних методів видалення нітратів із води в умовах децентралізованого водопостачання практично не існує. Така ситуація негативно позначається на здоров'ї сільських жителів. Згідно з дослідженнями ВООЗ, використання неякісної води є причиною зниження загальної резистентності організму, зумовлює понад 20% усіх хвороб органів травлення, інфекційних і паразитарних хвороб. За нашими розрахунками на основі методу шляхів впливу (Impact Pathway Method), забрудненням води в Україні спричинено щонайменше 500 випадків захворювань у розрахунку на 100 тис. населення на рік. Суспільні втрати від цього досягли 200 млн євро з тенденцією до зростання (2010 р. – 142 млн). Зауважимо, що ці дані слід розглядати як нижню межу фактичних втрат, оскільки вони не враховують інші категорії затрат, зокрема витрати домогосподарств на запобігання ризикам для здоров'я (наприклад, на купівлю очищеної питної води), а також недоодержаний ВВП у зв'язку з інвалідністю.

Підходи до вирішення перелічених проблем необхідно розглядати з урахуванням процесів євроінтеграції України. Директиви та регламенти ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища містять низку конкретних зобов'язань щодо тих чи інших аспектів функціонування ЖКС, встановлюють контрольні терміни й основні етапи їх імплементації, а також окреслюють фінансові стратегії залучення інвестицій в інфраструктуру і технології. Зокрема, питання водозабезпечення та водовідведення регламентують Директиви 91/271/ЄС про очистку міських стічних вод; 91/676/ЄЕС про захист вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел; 98/83/ЄС про якість води, призначеної для споживання людиною. Відповідно до останнього документа, системами каналізації стічних вод повинні бути наявні в усіх поселеннях, популяційний екві-

Таблиця 1

Розподіл домогосподарств за типом основного джерела питної води, яким вони користуються

	Усі домогосподарства		У тому числі проживають:			
			міські поселення		сільська місцевість	
	2010	2014	2010	2014	2010	2014
Кількість домогосподарств, тис.	17050,3	16945,4	11788,0	11772,4	5262,3	5173,0
Розподіл домогосподарств (%) за типом основного джерела води, яку вони використовують для пиття та приготування їжі:						
з мережі водопостачання	65,2	66,9	83,8	82,3	23,6	31,8
з криниці, колонки у своєму дворі	25,6	22,6	10,6	8,1	59,0	55,5
з громадської колонки	1,8	1,7	1,4	1,7	2,9	1,8
з громадської криниці	4,5	3,9	1,3	1,8	11,6	8,5
з джерела, річки озера, ставка	0,4	0,2	0,3	0,2	0,5	0,3
доставляє водовіз	0,8	0,9	0,2	0,7	2,2	1,5
з інших джерел (купівля тощо)	1,7	3,8	2,4	5,2	0,2	0,6

За даними [10, с. 37]

валент яких перевищує 2 тис. осіб. Щодо поводження з побутовими відходами, Україні потрібно врахувати вимоги Директив 2008/98/ЄС про відходи (рамкова директива) та 1999/31/ЄС про захоплення відходів.

Імплементація названих директив у практику ЖКС потребує стратегічного керівництва й ефективного державного регулювання, включаючи вдосконалення процедури прийняття рішень і контролю за їх виконанням, розподіл повноважень компетентних органів влади на національному, регіональному та локальному рівнях, збалансування джерел фінансування. Згідно з індикативною оцінкою вартості впровадження вимог джерел права ЄС у сфері охорони довкілля [8, с. 55], витрати на повну імплементацію згаданих директив можуть становити від 26,93 до 28,96 млрд євро, які значною мірою понесе суспільний сектор (бюджети різних рівнів). У складі витрат переважатиме інвестиційна компонента, що включає як нові інвестиції, так і реінвестиції, тобто фінансування заходів із реконструкції та модернізації об'єктів житлово-комунальної інфраструктури. Важливим завданням є виявлення потенційних бюджетних ризиків, а також так званих *gaps* – розривів між обсягом доступних фінансів і затребуваним їх рівнем для реалізації європейських стандартів.

В Україні започатковано процес децентралізації влади, що пов'язано як з новими можливостями, так і ризиками для розвитку сільських територій. Це підтверджує досвід європейських країн, особливо пострадянських, які зіткнулися з певними проблемами в ході впровадження адміністративно-територіальних змін. Відповідно до принципу субсидіарності, за територіальними громадами буде закріплено широкий спектр повноважень у ЖКС (будівництво й утримання місцевої інфраструктури, надання житлово-комунальних послуг, благоустрою територій тощо). Зміни до Бюджетного та Податкового кодексів розглядаються як основа для підвищення спроможності громад. Перш за все, мова йде про зарахування до їхніх бюджетів 60% податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) і 100% єдиного податку.

Однак, як засвідчує аналіз перспективних планів (див., наприклад [12]), без створення економічного базису та підвищення рівня зайнятості сільського населення в адміністративних межах громади багато сільських територіальних громад залишатимуться фінансово неспроможними. За даними суцільного обстеження соціально-економічного становища сільських населених пунктів [11, с. 35], на початок 2014 р. 54,9% зайнятого населення, яке має реєстрацію місця проживання на території сільського населеного пункту, працювало за його межами (тобто ПДФО такі зайняті сплачуватимуть за межами громади). Навіть з урахуванням трансфертів доходів бюджету в багатьох із сільських громад не вистачить для покриття мінімально необхідного обсягу соціальних видатків. Тобто, практично не буде можливості інвестувати власні ресурси у відтворення та інноваційний розвиток ЖКС.

За таких умов зростає роль проектного підходу до реалізації регулюючої функції органів державної влади, що підтверджує практика поширення в ЄС проектів сільського розвитку LEADER. У першу чергу це повинні бути локальні проекти в ЖКС на умовах співфінансування зі значним потенціалом створення нових робочих місць у проблемних територіальних громадах. Необхідно врахувати, що принцип «ініціатива знизу» в даному випадку вірогідно не спрацює. Як свідчать соціологічні дослідження, депресивні сільські громади є найменш ініціативними, у них переважно немає локальних лідерів,

а отже, за умов відкритих конкурсів вони зазвичай перебувають у програшних позиціях. Необхідно врахувати, що більшість мешканців України не уявляє механізм функціонування територіальних громад у державі, знаходиться під впливом радянських стереотипів, що джерелом влади є органи влади, а не члени територіальних громад. Тому на початковому етапі такі ініціативи повинні генерувати регіональні органи влади, у тому числі з урахуванням можливостей залучення коштів міжнародних програм допомоги (як варіант, підготовка та проведення в громадах своєрідних донорських конференцій із презентацією перспективних інвестиційних проектів, які організаційно, фінансово й інформаційно підтримуватиме регіональна влада).

У перспективі необхідний перехід від уніфікованих підходів до локальних ініціатив, орієнтованих на специфічні проблеми життєдіяльності населення, що потребує розбудови соціальних мереж сільських громад, культивування громадського ентузіазму та мотивації, підготовки штатних інституційних організаторів, які на постійній основі співпрацюватимуть з громадами, щоб допомогти їм отримати доступ до інформації, розробити необхідну проектну документацію тощо.

Потрібно забезпечити можливості співробітництва між територіальними громадами щодо спільної реалізації проектів. Це особливо важливо в контексті створення об'єктів інфраструктури поводження з відходами (наприклад, будівництва регіональних полігонів). На сьогодні Міністерством України затверджено примірні форми договорів про співробітництво територіальних громад (щодо реалізації спільних проектів; спільного фінансування (утримання) підприємств, установ та організацій комунальної власності; утворення спільних комунальних підприємств, установ та організацій; утворення спільного органу управління). Наприклад, має бути передбачено механізм делегування повноважень місцевим органам управління базового рівня на районний у частині визначення компанії-перевізника ТПВ та встановлення тарифу [1, с. 49–50]. Зазначене сприятиме прискоренню охоплення невеликих сільських населених пунктів послугами з вивезення відходів.

Фінансові розриви неминучі, тож постає завдання пошуку можливостей їх покриття за рахунок активізації резервів внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування інфраструктурних проектів у ЖКС. Звертаємо увагу на наступне:

1. Існує потенціал збільшення надходжень до бюджетів територіальних громад від місцевих зборів і платежів. Показовим індикатором неефективності використання комунального майна громадами є показник доходів від власності на рівні менше, ніж 5% сукупних доходів. Необхідно вдосконалити систему рентних платежів за споживання природних благ, а також контролю за дотриманням чинних норм на регіональному й локальному рівнях (наприклад, сьогодні масово спостерігаються прояви самовільного буріння свердловин глибиною понад 60 м, у зв'язку з чим потрібно налагодити строгий облік і контроль за цим процесом, щоб ідентифікувати реальну базу стягнення плати за спеціальне водокористування).

2. Маргістральним шляхом створення фінансового підґрунтя для імплементації європейських екологічних стандартів у господарську практику є вдосконалення системи екологічних платежів. Слід наголосити, що екологічні податки є не тільки результативним інструментом акумулювання фінансових ресурсів (на цілі модернізації інфраструктури очищення вод, поводження з побутовими відходами тощо), а й дієвим важелем

стимулювання суб'єктів господарювання до екологічних інвестицій. База екологічного оподаткування за досвідом країн ЄС ширша, ніж в Україні, й охоплює як екологодеструктивні чинники, так і товари та послуги, що можуть стати причиною негативного впливу на довкілля і здоров'я людей [8, с. 57].

Основний фон нітратного забруднення поверхневих водних об'єктів створюють стоки ЖКС, проте треба мати на увазі, що за цим стоїть відсутність спеціального моніторингу сільськогосподарської діяльності. Враховуючи директиви, необхідно визначити мінімальні екологічні вимоги щодо ведення сільського господарства й унормувати їх як умову надання сільгоспвиробникам державної допомоги за будь-якими державними програмами (принцип екообумовленості); за недотримання вимог – позбавляти підтримки та накладати штрафні санкції, кошти від яких повинні надходити до місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища.

3. Диверсифікація джерел фінансування ЖКС має передбачати можливості заміщення державних коштів приватним капіталом. Ідеться насамперед про використання механізмів державно-приватного партнерства.

4. Передбачається, що в ході децентралізації до юрисдикції місцевої ради передадуть місцеві ресурси територіальної громади (земельні, водні, мінеральні ресурси місцевого значення), у тому числі й за межами населених пунктів. Таким чином, територіальна громада повинна стати повноцінним суб'єктом господарювання (об'єднання людей, які володіють спільним ресурсом, можуть забезпечити його капіталізацію, виступають продуцентами доданої вартості). Показово, що в Польщі Верховний суд визнав гміну суб'єктом підприємницької діяльності [5, с. 5]. Згідно з дослідженнями ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» [1, с. 35–37], необхідне формування корпоративних структур змішаного типу, до яких територіальна громада через місцеві владні структури може входити зі своїми природно-ресурсними активами. При корпорації на принципах сек'юритизації природних ресурсів має діяти фонд суверенного добробуту території, що дасть змогу акумулювати ресурси для вирішення соціальних і екологічних проблем, включаючи модернізацію ЖКС.

5. Як засвідчує досвід країн Центральної та Східної Європи, які здійснювали апроксимацію до законодавства ЄС, цей процес отримував вагому

фінансову підтримку з різних фондів ЄС, у тому числі структурних. Щодо України така допомога прямо не передбачена (крім технічної), однак можлива. Зокрема, йдеться про програми на зразок IPA (Instrument of Pre-Accession Assistance) та IPARD (Instrument for Pre-Accession Assistance in Rural Development) для країн-кандидатів і потенційних кандидатів на членство в ЄС.

Для цілей реформування ЖКС теж найбільш ймовірними є грантові кошти й позики Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Європейського банку реконструкції та розвитку, а також Глобального екологічного фонду. Для цього потрібно забезпечити належну здатність до освоєння, тобто відповідну інституційну основу та портфель проектів.

Висновки. Аналіз засвідчує, що де-факто ЖКС на сільських територіях не забезпечує належного рівня обслуговування, не спроможна мінімізувати негативний вплив довкілля на здоров'я населення, натомість вона є одним із найбільших забруднювачів природного середовища. Підписавши Угоду про асоціацію з ЄС, перед Україною постають масштабні завдання щодо розбудови та модернізації житлово-комунальної інфраструктури відповідно до європейських екологічних норм і стандартів, що потребує адекватного інституційного, організаційного, кадрового й фінансового забезпечення.

З'ясовано, що процеси децентралізації влади в Україні пов'язані як з новими можливостями, так і ризиками для ЖКС. Без суттєвих позитивних зрушень у сфері зайнятості, більшість сільських територіальних громад залишатиметься переважно дотаційними, без можливостей інвестувати власні ресурси в розвиток комунальної інфраструктури. За таких умов зростає роль проектного підходу до реалізації державної політики в ЖКС.

Визначено, що основними потенційними резервами покриття розривів між обсягом доступних фінансів і затребуваним їх рівнем є: місцеві податки та збори, а також рентні платежі; екологічні податки; кошти від проектів державно-приватного партнерства; міжнародна технічна допомога; кошти структурних фондів ЄС на цілі сільського розвитку; позики міжнародних фінансових інститутів, передусім МБРР і ЄБРР. У цьому контексті перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення механізмів капіталізації природних ресурсів територіальних громад, їх залучення в господарський обіг та формування спеціальних фондів сталого розвитку для вирішення розглянутих у статті проблем.

Список літератури:

1. Економічні аспекти управління природними ресурсами та забезпечення сталого розвитку в умовах децентралізації влади в Україні / [за наук. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М. А. Хвесика, д.г.-м.н. С. О. Лизуна]; Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – К., 2015. – 72 с.
2. Житловий фонд України у 2014 році: [стат. бюл.] / Державна служба статистики України; відп. за вип. Кармазіна О. О. – К.: Держстат України, 2015. – 91 с.
3. Інституціональний розвиток сфери поводження з відходами в Україні: на шляху європейської інтеграції / В. С. Міценко, Ю. М. Маковецька, Т. Л. Омеляненко. – К.: ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», 2013. – 192 с.
4. Концептуальні засади соціально-екологічного розвитку сільських територій / [Бородіна О. М., Заяць Т. А., Куценко В. І. та ін.]; за наук. ред. Я. В. Остафійчука; Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 48 с.
5. Напрями забезпечення безпеки розвитку територіальних громад у процесі реформи адміністративно-територіального устрою України: аналітична записка [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – К., 2015. – 25 с. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles>.
6. Наукові основи національної стратегії сталого розвитку України / [за наук. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М. А. Хвесика]; Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. – 40 с.
7. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2012 році. – К.: Міністерство екології та природних ресурсів України. – 2013. – 415 с.

8. Національна стратегія наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля / Європейський Союз. – К., 2015. – 112 с.
9. Наявність та основні показники роботи споруд для приймання, пропуску, відведення та очищення стічних вод за 2014 рік: [стат. бул.] / Державна служба статистики України; відп. за вип. О. О. Кармазіна. – К.: Держстат України, 2015. – 30 с.
10. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2014 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України: [стат. зб.] / Державна служба статистики України; відп. за вип. І. І. Осипова. – К.: Держстат України, 2014. – 87 с.
11. Соціально-економічне становище сільських населених пунктів України: [стат. зб.] / Державна служба статистики України; відп. за вип. О. О. Кармазіна. – К.: Держстат України, 2014. – 187 с.
12. Соціально-економічне та фінансове обґрунтування до перспективного плану формування територій громад Житомирської області [Електронний ресурс]. / Житомирська обласна державна адміністрація; Житомирська обласна рада – Житомир, 2015. – 84 с. – Режим доступу: <http://oda.zt.gov.ua/perspektivnij-plan-formuvannya-teritorij-gromad-zhitomirskoi-oblasti.html>.

Левковская Л.В.

Остафийчук Я.В.

Институт экономики природопользования и устойчивого развития
Национальной академии наук Украины

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА РАЗВИТИЯ ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОЙ СФЕРЫ НА СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЯХ: СОЦИАЛЬНЫЕ И ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

Резюме

Рассмотрены состояние и тенденции развития жилищно-коммунальной сферы на сельских территориях, в частности уровень обеспеченности жильем, услугами по водоснабжению и водоотведению, обращение с бытовыми отходами, оценено их влияние на здоровье населения. Проанализированы задачи государственной политики в ЖКС в контексте требований директив и регламентов ЕС в сфере охраны окружающей природной среды. Выявлены особенности и выявлены ключевые риски финансового обеспечения процессов реформирования ЖКС в условиях децентрализации власти в Украине, определены потенциальные возможности покрытия разрывов между объемом доступных ресурсов и востребованным уровнем.

Ключевые слова: жилищно-коммунальная сфера, сельские территории, государственное регулирование, экологические директивы, децентрализация.

Levkovskaya L.V.

Ostafiychuk Ya.V.

Institute of Environmental Economics and Sustainable Development
National Academy of Sciences of Ukraine

STATE POLICY OF HOUSING AND COMMUNAL SERVICES IN RURAL AREAS, SOCIAL AND ENVIRONMENTAL ASPECTS

Summary

The state and trends in housing and communal services in rural areas, in particular the level of housing, services of water supply and sanitation, household waste management, assessed their impact on public health. The analysis of public policy objectives in HCS in the context of the requirements and regulations of the EU directives in the field of environmental protection. The features and identified the key risks to financial security reform processes HCS under decentralization of power in Ukraine, defines potential coverage gaps between the available resources and demand their level.

Keywords: housing and communal services, rural areas, government regulation, environmental directives, decentralization.